

Опалюк Т. Цифрова компетентність як складова професійної компетентності студентів філологічних спеціальностей. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2022. Том 10, № 8. С. 42-46. DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i8-005

Opaliuk T. Tsyfrova kompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti studentiv filolohichnykh spetsialnostei [Digital competence is one of the components of professional competence of students in philological specialties]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2022. Vol. 10, No 8. S. 42-46. DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i8-005

УДК 378.091.212:81/82]:004

DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i8-006

Тетяна ОПАЛЮК

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1704-4184>

pidgorna87@ukr.net

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті подано теоретичне дослідження сутності та специфіки цифрової компетентності як складової професійної компетентності студентів філологічних спеціальностей. Визначено, що важливим результатом професійної підготовки студентів філологічних спеціальностей є формування однієї з ключових компетентностей, а саме цифрової.

Проаналізовано категорійне поле дослідження та зміст базових понять: цифрова компетентність та професійна компетентність. З'ясовано, що в ході підготовки майбутніх фахівців формуються наступні компетентності: ключові, предметні, загальногалузеві. Професійні компетентності поділяються на базові та ключові. Перші формуються на основі здібностей, знань, умінь, що легко застосовуються у фаховій діяльності. Ключові компетентності проявляються у всіх видах діяльності та взаємозв'язку зі світом, характеризують духовний світ особистості.

З'ясовано, що ефективне формування цифрової компетентності майбутнього фахівця-філолога визначається структурним змістом освітнього процесу у сукупності впроваджувальних компонентів: мотиваційно-ціннісних, оперативних технологічних, рефлексивно-оціночних і творчих. Сучасний перекладач на сьогодні має широке функціональне поле діяльності, і як наслідок, різноманітні завдання в області гуманітаристики в цілому та філології зокрема, якісна реалізація яких залежить від рівня підготовки філологів у закладі вищої освіти, від цілеспрямованого упровадження провідних положень компетентнісного підходу в освіті, що передбачає результативну спрямованість навчально-виховного (освітнього) процесу, від формування фахівця, здатного до творчості, створення різноманітної наукової продукції, самоаналізу та роботи в жорстких конкурентних умовах. Досліджено, що механізмами формування цифрової компетентності майбутнього філолога є: мотивація, установка, рефлексія та творчий стиль.

Ключові слова: дидактичні засади; цифрова компетентність; інформаційна компетентність; професійна компетентність; освітній процес; студенти філологічних спеціальностей.

Tetyana OPALIUK

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-1704-4184>

pidgorna87@ukr.net

DIGITAL COMPETENCE IS ONE OF THE COMPONENTS OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS IN PHILOLOGICAL SPECIALTIES.

Abstract. The article presents a theoretical study of the essence and specifics of digital competence as a component of the professional competence of the students-philologists. It was determined that an important result of the professional training of the students-philologists is the formation of one of the key competencies, namely digital.

The categorical field of research and the content of basic concepts: digital competence and professional competence are analyzed. It was found that during the training of future specialists, the following competencies are formed: key, subject, general branch. Professional competencies are divided into basic and key. The first are formed on the basis of abilities, knowledge, skills that are easily applied in professional activities. Key competences are manifested in all types of activity and interaction with the world, characterize the spiritual world of an individual.

It was found that the effective formation of the digital competence of the future philologist is determined by the structural content of the educational process in a set of implementation components: motivational-value, operationally technological, reflective-evaluative and creative. Today, a modern translator has a wide functional field of activity, and as a result, various tasks in the field of humanitarian studies in general and philology in particular, the quality of which depends on the level of training of philologists in a higher education institution, on the purposeful implementation of the leading provisions of the competence approach in education, which involves the effective direction of the educational process, from the formation of a specialist capable of creativity, the creation of various types of scientific products, self-analysis and work in tough competitive conditions. It was investigated that the mechanisms of forming the digital competence of the future philologist are: motivation, attitude, reflection and creative style.

Keywords: didactic principles; digital competence; information competence; professional competence; educational process; students of philological specialties.

Постановка проблеми. Згідно Закону України «Про освіту» цифрова компетентність є однією з ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішного функціонування в суспільстві. Сучасні європейські дослідження свідчать про те, що сформована цифрова компетентність є однією з

8 ключових компетентностей для навчання впродовж життя (Council Recommendations on key competences for lifelong learning, 2018).

Освітній процес закладу вищої освіти має ґрунтуватися на поєднанні глибокого засвоєння основ теоретичних фахових знань із набуттям студентами практичних умінь і навичок застосовування цих знань у майбутній професійній діяльності в умовах цифрової трансформації. Слід зазначити, що сучасні випускники філологічних спеціальностей мають проявляти високий рівень цифрової компетентності. Проводячи аналіз інформаційного компонента професійної компетентності філолога, дослідники відносять до його складу знання (теоретичні та практичні знання у сфері цифрових технологій, міждисциплінарні), вміння (пошуку і аналізу інформації, роботи з пам'яттю перекладів і паралельними текстами), навички роботи з клавіатурою і екраном, а також особистісні якості, важливі для перекладача як користувача інформаційними технологіями. Звичайно, це дуже складно організувати в освітньому процесі, адже мають бути враховані сучасні тенденції у цифрових технологіях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті окресленої проблеми інтерес становлять праці закордонних і вітчизняних вчених. Дослідженням питання дидактики вищої школи займалися наступні науковці: П. Автомонов, В. Бондар, О. Коваленко, І. Осадченко, О. Малихін, Т. Опалюк та інші. Процес формування інформаційно-комунікаційної компетентності досліджували В. Биков, О. Бойцова, В. Бурмакіна, М. Кадемія, О. Овчарук, О. Спирін, Е. Хеннер, Л. Хесус, Б. Юссеф та ін.. Такі вітчизняні науковці як О. Гриценчук, І. Іванюк, Л. Карташова, І. Малицька, М. Лещенко, О. Овчарук, Н. Сороко, Л. Тимчук та закордонні К. Ala-Mutka, D. Bawden, A. Calvani, Y. Eshet-Alkalai, S. Livingstone, A. Martin, J. Sefton-Green вивчали сутність поняття цифрової компетентності та її структури, особливості та підходи до оцінювання.

Надія Бібік у своїй праці «Компетентнісний підхід у сучасній освіті» вказує на основні орієнтири розвитку компетентнісного підходу. Сучасний дидакт Олександр Малихін у статті «Дидактичні умови формування індивідуальних стратегій навчання студентів філологічних спеціальностей» розкриває сутність положень індивідуального підходу до процесу навчання. Концептуальні розробки в галузі методики викладання іноземних мов засобами інформаційних технологій висвітлено у працях Н. Арістової, О. Малихіної, Г. Сидорук. Здійснивши аналіз досліджень, слід зазначити, що проблема формування цифрової компетентності студентів філологічних спеціальностей є досить актуальною.

Мета дослідження полягає у дослідженні та теоретичному обґрунтуванні сутності та специфіки цифрової компетентності як складової професійної компетентності студентів філологічних спеціальностей.

Методи дослідження. Теоретичні методи дослідження: аналіз і узагальнення наукових джерел з метою розкриття основних положень досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування цифрової компетентності є невід'ємною складовою підготовки кожного фахівця і в сучасних економічних умовах набуває особливої актуальності, оскільки цифрові навички забезпечують перспективи кар'єрного росту та професійного успіху. Конкурентоспроможність виступає основною умовою професійної та соціальної успішності людини. Ця умова, зі свого боку, забезпечується рівнем освіти і ступенем прояву майбутнім фахівцем свого особистісного потенціалу. Особлива роль освіти в сучасному світі як надзвичайно важливої складової людської діяльності актуалізує проблему якості підготовки майбутніх фахівців, а розвиток і саморозвиток їх конкурентоспроможності стають одними з пріоритетних педагогічних проблем.

Спробуємо розглянути дану проблему у площині дидактики, а саме окреслимо дидактичні принципи навчального процесу у ракурсі формування цифрової компетентності студентів філологічних спеціальностей. Враховуючи дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, зазначимо, що загальноприйнятими дидактичними принципами навчання є такі принципи: науковості; систематичності та послідовності; свідомості; активності та самостійності; наочності; принцип зв'язку теорії з практикою; доступності навчання та врахування індивідуальних особливостей учнів; емоційності навчання. Іноді цей перелік дидакти доповнюють принципами оптимізації навчання, диференціації навчання тощо.

Згідно до нових вимог до освітнього процесу та реалізації компетентнісного підходу у підготовці студентів філологічних спеціальностей, майбутніх фахівців має бути готовий до реалізації наступних функцій: проєктувальної, розвиваючої, конструктивно-організаційної, мотиваційної, стимулюючої, дослідницької, координаційної, комунікативної, контрольно-аналітичної (діагностичної), корекційної, рефлексивної, здоров'язберігаючої та інші.

Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу схвалено Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя [1].

Основними цілями Рамкової програми Європейського Союзу є: визначити ключові компетенції, необхідні для працевлаштування, посилення особистого потенціалу, активного громадянства та соціальної інтеграції; створити довідник для розробників освітніх політик, надавачів освітніх і

тренінгових послуг, керівних кадрів закладів освіти, роботодавців, а також безпосередньо тих, хто навчається; підтримувати зусилля на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях задля сприяння розвитку компетенцій для навчання протягом усього життя [1].

Стандарти нового покоління передбачають формування в здобувачів освіти, зокрема студентів філологічних спеціальностей, ключових і професійних компетентностей. Серед них важливе місце посідає цифрова компетентність, яка передбачає здатність та вміння логічного і системного використання інформаційних технологій та дає змогу людині бути успішною в сучасному інформаційному просторі, керувати інформацією, оперативно приймати рішення, формувати важливі життєві компетенції.

Цифрова компетентність – включає здатність практично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для задоволення професійних потреб і розв'язання суспільно важливих професійних завдань.

Основні знання, вміння, навички пов'язані з цифровою компетентністю:

Знання того, як цифрові технології можуть підтримувати спілкування, творчість та інновації. Обізнаність щодо їхніх можливостей, обмежень, впливів та ризиків.

Розуміння загальних принципів, механізмів та логіки цифрових технологій. Знання базових функцій та використання різних пристроїв, програмного забезпечення та цифрових мереж.

Знання правових та етичних принципів, пов'язаних із використанням цифрових технологій.

Цифрова компетентність передбачає вміння використовувати цифрові технології для підтримки творчості, активного громадянства та соціальної інтеграції, співпраці з іншими людьми для досягнення особистих, соціальних або комерційних цілей.

Навички включають можливість використання, доступу, фільтрування, оцінки, створення, програмування та обміну цифровим змістом.

Важливими є вміння захищати інформацію, зміст, особисті дані, а також ефективно взаємодіяти з програмним забезпеченням, пристроями, штучним інтелектом або роботами.

Взаємодія з цифровими технологіями та змістом передбачає відкрите та перспективне ставлення до їхньої еволюції. Водночас це потребує критичного аналізу обґрунтованості, надійності та впливу інформації і даних, які доступні через цифрові засоби, а також етичного, безпечного та відповідального підходу до використання цих інструментів.

Професійна компетентність – це базова характеристика діяльності спеціаліста; вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення.

Освіта й навчання – частина безперервного процесу, що відіграє важливу роль у створенні європейської ідентичності, заснованої на спільних культурних цінностях. Освічені молоді люди будуть вміти формулювати та висловлювати свою думку, долучатися до соціальних процесів і так формувати майбутнє Європи, що характеризується розвиненою демократією, солідарністю та інклюзивністю. Цифрові технології збагачують навчання та надають нові освітні можливості, основна якість яких – рівний доступ для всіх верств населення [2].

У наш час створення цифрової економіки в Україні вимагає відповідної направленості в системі освіти, підготовки людини, що використовує у своїй діяльності сучасні цифрові технології. Однією з компетентностей, яку необхідно сформувати у філолога нового покоління, є цифрова компетентність. Ця компетентність ґрунтується на логічному мисленні, високому рівні володіння управлінням інформацією та цифровою технікою. До цифрової компетентності запропоновано включати наступні знання:

1. розуміння структури й функціонування цифрової та комп'ютерної техніки; розуміння потенціалу цифрових технологій для інноваційної діяльності;
2. базове розуміння надійності й достовірності отриманої інформації;
3. уміння користуватися програмами для підготовки та виконання завдань навчального (освітнього) процесу.

Завдяки стандартам цифрової компетентності європейської мережі EUROPASS можна трактувати поняття «цифрова компетентність» майбутніх філологів:

– управління інформацією (Information management), зокрема, знання, вміння і навички зі збирання та обробки інформації, а також здатність розуміти й критично оцінювати інформацію, зберігати та відновлювати її, створювати базу даних;

– співробітництво (Collaboration) – знання, навички та вміння для участі особистості в різних спільнотах, співпраця з іншими користувачами в мережі Інтернет;

– комунікація (Communication) – знання, навички та вміння фахівця для спілкування з використанням інтернет-інструментів; конфіденційність і мережевий етикет; обмін інформацією, готовність і спроможність ділитися знаннями, змістом та ресурсами; практика та правила цитування інформації; взаємодія онлайн для вирішення професійних завдань; пошук можливостей для

саморозвитку й удосконалення власного цифрового середовища; використання технологій і медіа для командної роботи; налагодження процесів співробітництва, спільного створення ресурсів, знань та змісту; створення та керування одним або декількома цифровими ідентифікаторами (аватарами); вміння оперувати базою даних, яка створена кількома користувачами;

– контент та знання (Creation of content and knowledge), що включають навички та вміння особистості для професійної та творчої діяльності; створення нових ресурсів використання інформаційних технологій; створення контенту в різних форматах з використанням мультимедіа; вираження власної думки за допомогою цифрових технологій; розуміння того, як авторські права та ліцензії поширюються на інформацію та зміст;

– етика та відповідальність (Ethics and responsibility) – знання, навички та вміння фахівців щодо певної поведінки в мережі Інтернет;

– оцінювання та вирішення проблем (Evaluation and Problem-solving), що визначаються вибором інформаційних технологій для оцінювання знань та вмінь з різних навчальних дисциплін, для вирішення проблем обробки результатів оцінювання з використанням інформаційних технологій;

– технічна операція (Technical Operation) – знання, навички та вміння особистості для ефективного та безпечного використання інформаційних технологій у професійній діяльності; активування захисту персональних даних; розуміння приватної власності інших людей; здатність захистити себе від шахрайства в Інтернеті та можливих загроз. [3]

Саме ці стандарти цифрової мережі і становлять цифрову компетентність студентів філологічних спеціальностей, майбутніх філологів.

Інтеграція України у світовий освітній простір супроводжується удосконаленням всієї системи освіти, пошуком інноваційних шляхів підвищення якості освітніх послуг, впровадженням в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій. Очікування щодо освіти полягають у перехідному навчанні, коли досвід у галузях, що швидко старіють, цінується значно менше, ніж здатність швидко опановувати нові знання. Дисциплінарні знання також стають неактуальними через високу до міждисциплінарних наборів навичок. Швидкий технологічний прогрес змінює наше суспільство, соціальні інститути та навчальні заклади. Він зумовив нашу здатність знати, спілкуватися та співпрацювати з іншими у планетарному масштабі. Новітні інформаційно-комунікаційні технології дозволяють швидко та широко передавати інформацію, пов'язуючи віддалені місця та різноманітні напрямки діяльності, здійснювати інтелектуальну діяльність у онлайн режимі, взаємодіяти на всіх соціальних рівнях. Такі технологічні досягнення дозволяють реалізувати електронне (дистанційне) навчання у вищій освіті, тому прогрес та інновації їх розвитку мають важливе значення [4].

Наталія Бахмат зазначає, що цифрова компетентність є важливою навичкою педагога ХХІ століття, що уможливило впровадження у професійну діяльність сучасних технологій. Формування цифрової компетентності майбутніх педагогічних працівників у країнах Європейського Союзу постає першочерговим завданням сучасної системи освіти. Дослідження наукової літератури та нормативно-правової бази показали, що цифрова компетентність може покращити академічну успішність студентів і надає педагогічним працівникам досвід використання інформації, спілкування та базового вирішення нагальних проблем. Потреба у формуванні цифрової компетентності майбутніх працівників закладів освіти нині очевидна, адже цифрові технології відіграють визначальну роль у комунікаційних та освітніх процесах [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, визначено, що важливим результатом професійної підготовки студентів філологічних спеціальностей є формування однієї з ключових компетентностей, а саме цифрової. Здійснивши аналіз категорійного поля дослідження виокремлено зміст базових понять: цифрова компетентність та професійна компетентність. Цифрова компетентність – це здатність практично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для задоволення професійних потреб і розв'язання суспільно важливих професійних завдань. Професійна компетентність – це базова характеристика діяльності спеціаліста; вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення.

З'ясовано, що цифрова компетентність є важливою навичкою педагога ХХІ століття, а формування цифрової компетентності майбутніх фахівців у країнах Європейського Союзу постає першочерговим завданням сучасної системи освіти. У нинішньому контексті країн ЄС система потребує фахівців, компетентних у цифрових питаннях, які інтегрують нові технологічні ресурси у свою діяльність і сприяють якісному викладанню відповідно до потреб та очікувань сучасних користувачів – учнів і студентів.

Щодо майбутніх напрямів дослідження, можна говорити про подальший аналіз засобів формування цифрової компетентності як складової професійної компетентності студентів філологічних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>
2. Бахмат Н. В., Сторчова Т. В., Моцик Р. В., Мелекєсцева Н. В., Братиця Г. Г. Сучасні тенденції розвитку цифрової компетентності майбутніх учителів: європейський досвід. *Академічні Візії*, 2023. Вип. 15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7575753>.
3. Chrásková M., Chráska M. Availability of implementation of standards of digital competence of secondary education teachers. *Futurity Education*, 2021. No. 1(1). P. 32– 40.
4. Вьюненко О., Агаджанов-Гонзалес К., Агаджанова С., Руденко Ю. Інформаційні комунікаційні технології електронного навчання як база інновацій у вищій освіті. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 4. С. 13-19.

References

1. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>
2. Bakhmat N. V., Storchova T. V., Motsyk R. V., Mieliekiestseva N. V., Bratytsia H. H. Suchasni tendentsii rozvytku tsyfrovoy kompetentnosti maibutnikh uchyteliv: yevropeyskyi dosvid. *Akademichni Vizii*, 2023. Vyp. 15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7575753>.
3. Chrásková M., Chráska M. Availability of implementation of standards of digital competence of secondary education teachers. *Futurity Education*, 2021. No. 1(1). R. 32– 40.
4. Viunenko O., Ahadzhanov-Honzales K., Ahadzhanova S., Rudenko Yu. Informatsiini komunikatsiini tekhnolohii elektronnoho navchannia yak baza innovatsii u vyshchii osviti. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 2023. Tom 11, No 4. S. 13-19.